

ULJARSTVO

u

DALMACIJI

NAPISAO

FERDINAND ARTMANN.

U SPLITU
Brzotisk «Narodne Tiskare»
1907.

344.559

ULJARSTVO

u

DALMACIJI

NAPISAO

FERDINAND ARTMANN.

U SPLITU
Brzotisak «Narodne Tiskare»
1907.

Uljarstvo u Dalmaciji.

Ima nekoliko sedmica, da smo se zauzeli da uputimo pripravne radnje u svrhu, da se za buduće organizira nekakova udružna akcija za produciranje finih dalmatinskih ulja, te s velikom radošću moradosmo opaziti da su naši predlozi našli odobravanja kod raznih strana.

Htijući da i ondje, gdje do sada lično ne mogosmo dati tumačenja, bude točno informirani o konačnoj svrsi pripravnih naših radnja za bolje iscrpljivanje dalmatinskih agrarnih proizvoda, držimo zgodnim da na novo izložimo škiću našeg programa.

Ako s tako živom željom nastojimo dalmatinskim producentima preporučiti suradnju, u istinu ne radimo to s razloga da u praktičnom životu oživotvorimo nekakovu modernu ekonomičku dotrinu, već radimo jedino s toga, što nam je iskustvo pružilo uvjerenje, da je organizacija, zbog ograničenog površja dalmatinskog seoskog posjeda, utvrgjena činjenica za sveopći napredak.

S druge se strane znade takogjer da se hoće, e da se stvore putevi nekakovu novome proizvodu, jakog naprezanja u svrhu, da se, — u lice kolosalne opstojeće konkurencije — oslabe redovi utjecanja stranih proizvoda, što su do sada opskrbljivali tržišta, naime u svrhu, da se našem proizvodu osjegura zdrava i trajna pozicija. Iz ovoga slijedi, da je jedna dužnost produkcije i centralizacija trgovačkih pitanja još neobhodnija ondje, gdje je, kao baš kod nas pri proizvodnji ulja, velika nestalnost berbe, i gdje se jedino snagom suradnje velikog broja producenata može postići mogućnost, da se osjegura barem nekakav minimum godišnje proizvodnje, e da se opskrbi stock mušterija.

Već smo imali prigode da izjavimo, da je konačna svrha izvedenjem povjerene nam zadaće da utvrdimo, na temelju tolikih i tolikih produktivnih udruga, veliko udruženje dalmatinskih producenata.

Mislimo, da dobro radimo kad započimljemo organizacijom uljarskog proizvoda, koja je najviše odočnila i koja je najpotrebuija za udružni napredak. Mislimo, da moramo predvigjati, budući smo prisiljeni računati sa sve većim rasprostranjenjem filoksere po našim vinogradima, da će se dobitak ove kulture znatno smanjiti, ali da će takogjer i regeneracija naših vinograda zahtijevati veoma osjetljivi trošak. Dakle moramo toliko više sve moguće raditi, da povećamo dobitak naših maslinika.

Već smo drugom zgodom izrazili naše uvjerenje, da će se moći prihod zemlje mnogo povećati jedinim poboljšanjem već opstojećih agrarnih proizvoda, naime da se ne radi toliko, da se nagju nova srestva privrede, koliko da se privedu u korist opstojeća. S drugim riječima, da će se samim unovčenjem inteligencije i radne sile moći zemlji priskrbiti veoma znatan dobitak.

U času smo da preokrenemo primitivnu produkciju u produkciju razumnu, ili dobro rečeno, da preokrenemo jednostavnu produkciju kolikoće u produkciju kakvoće. Nije dostatno da se u ovom preokretu ravnamo po čisto tehničkim općim idejama usavršivanja, već — u koliko to dotični proizvod dopušta — takogjer pripravljati proizvode takovima, kakovima ih trgovina zahtijeva, i kakovima ih voli plaćati. Ovaj način rada na proizvodima je veoma sjajan za produkciju vina, ali opstoji takogjer i za produkciju ulja. Poznatu je, da u dalmatinskoj masti posjedujemo izvrsnu substancu, dosta da se ne izvadjamo da izvagjamo Bog zna kakovih vina specialiteta za direktni potrošak, već izvagjajući vina za križanje. Po svuda smo više manje u stanju, da od dalmatinskog masta — pretpostavljajući opstanak zgodnih koba — izvedemo razne tipove vina za križanje. U našoj je dakle ruci, do neke granice, da zadovoljimo različite zahtjeve tržišta i da u samoj zemlji zadobijemo korist od našega masta sličnim načinom poboljšanja.

Tu se otvara opsežna perspektiva, gdje da se uloži inteligencija i narodna radna sila. Ova se radnja može ostvariti jedino suradnjom cijeloga naroda, a pojedinac ne može nego da poda inicijativu.

Ne namjeravamo, da s ovim redcima obrazložimo razne tačke našega programa pa se koristimo prilikom e da detaljnije zagjemo u rad u ulju.

Poznato je, da otragu dvadeset pet, trideset godina pu-
ljiška ulja bijahu više manje slična općemu proizvodu Gali-
polja i Lecce, naime ulja malo bolja od onih, što se i dan
danas izvagjaju u Levantu. Danas je pak, hvala sveopćem
načinu poboljšanja proizvoda, ostvarenju stalnih tipova i iz-
vrstnoj trgovačkoj organizaciji, tako zvanog «olio Barese», ako
ne najbolje, a ono izvrsno ulje za trgovinu.

Poznato je takogjer, da pred malo godina tuniška ulja u
prosječnoj godišnjoj količini od 200.000 q., naime tri puta
toliko koliko proizvod Dalmacije, bijahu ulja za gorenje i za
industriju. Sada pak, razlogom energičnog poboljšanja, izvaža
se finih jestivnih i polufinih ulja godišnje od q. 120.000 do
q. 150.000. Sama Marsilja je prošle godine potrošila 90.000
q. u cijeni od 90 do 120 franaka po 100 kg. Isti se pro-
izvod na evropejskim tržištima prije plaćao od prilike 70 do
80 franaka po 100 kg. Uzev u obzir ogromnu količinu ra-
zumljivo je koliko je samo poboljšanje kakvoće utjecalo na
povećanje seoskog primitka ove zemlje.

Ovo je staza, kojom i mi u Dalmaciji moramo udariti.
I za Dalmaciju produkcija ulja ima veoma veliku važnost,
ali će ista — nastavili se proizvodjanjem slabijih ulja —
imati maleni utjecaj na cijenu ulja, obzirom na ogromnu
množinu običnog ulja, što ga proizvodja Španjolska, južna
Italija, a u ostalom i cijeli Levant sve do Aleppa. Naš će
proizvod biti ugušen ogromnim proizvodom Sredozemlja na-
stavili se samo proizvodjanjem običnog ulja.

Objelodanili smo skorice u «Smotri Dalmatinskoj» malu
škicu uljarske situacije u Sredozemlju, što ovdje prilažemo
s potrebnim modifikacijama, na temelju novih primljenih vi-

jesti. Iz toga se zaključuje, da će u glavnome berbe biti dobre, te da moguće idemo u susret oslabljenim cijenama za obično ulje, u času, kad će se pokazati nova ulja. S mojega gledišta ne preostaje nego jedna mogućnost, a ta je, da se, uza sve poteškoće, proizvede vrsta mnogo bolja od ove sadašnje.

Kako smo prije rekli, ne mislimo u praktičnom životu oživotvoravati ekonomičnih teorija, već pred očima imamo utjecaj na povišenje seoskog prihoda, pa smo si zato kazali slijedeće :

Znademo veoma dobro, praktično govoreći, da je poboljšano dalmatinsko ulje nepoznato velikoj trgovini.

Budući se do sada nije uradilo presijâ u velikom stilu u važnijim tačkama cijele dalmatinske obale, nemamo potpuno jasne ideje, kako će se moći ukupna ova produkcija utilizovati na velikim tržištima, uza sve to što možemo, na temelju raznih malenih pokušaja, računati sa nekakvom točnošću na dobar praktični rezultat.

Htijući izvesti praktičan rad, koji bi morao služiti kao temelj budućih sličnih radnja, raime ići razborito, e da zdravi rad centralnog udruženja ne bude otešćan krivnjom što se sve iz temelja nije osvijetlilo, došli smo do slijedećeg zaključka :

Prije definitivne udružue organizacije hoćemo da iskušamo posredujuće stanje. Naime hoćemo da, pomoću produkcije nekoliko stotina kvintala finog ulja, proizvedenih u važnijim mjestima duž obale, te okupljenih u malo tipova, pa pomoću prodaje istih, prisprijemo do točnih zaključaka koliko s tehničkog toliko s trgovačkog gledišta.

Risiko ovakove radnje, naime risiko svih troškaka izazvanih magazinagjom, eksportacijom, frais généraux, troškaka trgovačkog bureau-a i t. d. spadaju na ovu stranu, jer će se po predatku dati predujam na temelju cijene običnog ulja u Trstu ; više nagrada od 10 Kr. po 100 kg. — Na taj način pojedini predavaoc ne može da izgubi ništa, budući je viši rad obilno nagragnjen s nagradom, dok će aprofitirati od konačnog čistog dobitka.

Kritikovalo se, što se je predložilo da se anticipacije dadu na temelju cijena običnog ulja. To se nije uradilo za

to, što sumnjamo u osjetljivo veću cijenu, već s razloga što nam je danas ta cijena nepoznata i što nećemo da započmemo akciju računajući s umišljenim cijenama.

Uvjereni smo, ako nam pogje za rukom da na ovaj način uputimo poboljšanje rada agrarnih proizvoda na sveopći način, da smo tada odgovorili i interesu trgovaca. Jer kad budu raspolagali s velikim reservoirima poboljšanog i uniformnog proizvoda stalnih tipova, biti će oslobogjeni poteškoća pri nabavi odregjenog tipa. Moći će, na temelju ovih reservoira, mnogo lakše za buduću dostavu sklapati svoje poslove, imajući istodobno više jamstva za lakšu likvidaciju istih. Mislimo dakle, da možemo računati i sa njihovom potporom.

Sa najvećom ćemo radošću prihvatiti svaku meritornu diskusiju.

Split 24 rujna 1907.

Ferdinand Artmann m. p.

Situacija uljarstva u Sredozemlju.

Nalazeći se jedino dva i pol mjeseca pred novom berbom maslina biti će od interesa za producente dalmatinskog ulja vijesti o sadašnjoj situaciji maslinika najvažnijih mjesta Sredozemlja. U ovu svrhu okorišćujemo se vijestima, što su nam pri ruci.

I. Tunis:

Po vijestima iz Tunisi, gdje se je u zadnje vrijeme uradio veliki napredak u produkciji ulja, očekuje se berba od srednje na dobru. Godišnji je proizvod oko q. 220,000, od kojega se 1906. g. izvezlo za samu Francesku oko q. 100,000.

Od vremena poboljšanja ove produkcije ova su ulja jaka konkurencija talijanskim i franceskim polufinim uljima, a uvagaju se i u druga evropejska tržišta.

Prvih dana prošloga mjeseca plaćala su se tuniška ulja u Marsilji po franaka 110 do 115 za 100 kg., transito. Veliko propadanje franceskog uljarskog proizvoda donijelo je sobom potrebu uvoza tuniškog i alžirskog ulja.

II. Franceska tržišta:

Uzrokom maslinove muhe i zapuštanja ove kulture berba se mnogo umanjila. «Commission éléicole», ustanovljena od franceskog ministarstva poljodjelstva, poduzimje generalnu akciju za asanaciju ovog veoma važnog proizvoda, radeći megju ostalim na organizaciji producenata i seoskog kapitala. Franceska je po svojem davnom radu u ulju i po velikoj uporabi ulja u industriji konserva, najvažnija zemlja za uvoz maslinovog ulja. Na jedinu industriju sardina se potrošilo 1906. g. q. 40,000, većinom talijanskog ulja.

Ovogodišnja će berba u najvažnijim departmanima «Bouches du Rhône» i «du Var» biti $\frac{3}{4}$ potpune berbe, tako da se može računati, kako i Španjolska i sjeverna Afrika obećavaju dobru berbu, sa osjetljivim «Baisse-om» početkom nove berbe.

Najbolje vrsti kao «Bouches du Rhône extra» plaćahu se do franaka 135 za 100 kg. bez posude, dok se za polufine vrsti plaćalo od Kr. 110-115 za 100 kg. Najviše kvotacije bijahu za ulje «Bari extra» (ulja za sardine) naime do franaka 150 za 100 kg., transito.

III. Talijanska tržišta :

Cvjetanje i ako okašnjeno bijaše izvrsno, ali u povodu velikih šuša berba izgledaše dvojbenom, a u istinu je prouzrokovala, koliko na jugu toliko na rivijeri ponenta, znamenit gubitak ploda. U posljednje se vrijeme uradilo malo posala sa polufinim uljima, cijenama slabim. Bijaše franko, transito Genova za 100 kg.:

<i>Rivijera</i>	do fes.	135
<i>Apulija</i>	od fes.	120 „ „ 135
<i>Toskana</i>	„ „	135
<i>Jestivno ulje</i>	od fes.	100 „ „ 110

Ima još priličan stock finih ulja iz Bari; traženje je ali ograničeno. Skladišta finih i običnih ulja su skoro ispražnjena.

Stari stock su prilično iscrpljeni u boljim vrstima pa posao biva nešto življi.

Napulj: I od tuda su o stanju kulture prispjele u opće utješljive vijesti i ako je plod djelomice trpio od magle i suše.

Bari: I ako je gdje gdje kultura oštećena maglom i sušom prispjevaju iz apulskog i kalabrijskog kraja dobre vijesti. U zadnje su vrijeme osobito sjeveroitalski trgovci izvukli sa tržišta prilične mase za eksport preko Genove, te nasljjetkom toga nije nastupilo nikakovo pogoršanje cijena.

Vijesti iz Kalabrije nijesu baš najjasnije, tako da se još ne može imati čisti pojam o berbi, ipak ju se očekuje u opće dobrom.

IV. Španjolska tržišta :

Po sadašnjem stanju kulture očekuje se izvrsna berba, i ova provenenca, ne zgodi li se kakovo pogoršanje, utjecati će na cijenu polufinih jestivnih i industrijalnih ulja. Izvoz španjolskih ulja kroz samu Marsilju iznašao g. 1906. q. 133,000.

Odbor od šesdeset zastupnika «Cortes» što se ove godine u lipnju konstituirao pod predsjedanjem potpredsjednika kuće u svrhu da nagju novi zakon, koji bi morao poduprijeti kulturu maslina, izvoz ulja i odrediti strože propise za uvoz drugih vegetalnih ulja, pokazuje nam veliko značenje, što ga u Španjolskoj pripisuju kulturi maslina, koja je mnogo rasprostranjena osobito po provincijama: Kataloniji, Aragoniji, Valenciji, Andaluziji i po Balearima. Misli se takogjer pozvati veliki sastanak velikog broja producenata e da se s njima pretrešu potrebite stvari. Može se dakle očekivati, da će se već osjetljiva konkurencija španjolskog ulja još većma povećati.

V. Istočna tržišta :

Poznat je utjecaj ovih ulja na visinu cijena polufinih jestivnih i industrijalnih ulja. Zadnje vijesti o stanju ove kulture i o probailnosti cijena jesu slijedeće :

- a) *Durazzo*: Veoma bogato cvjetanje pretrpilo je mnogo od suše, tako da se ne može očekivati dali trećinu roda.
- b) *Zante*: Očekuje se veoma dobru berbu, koja se cijeni na q. 50,000. Plačalo se i do franaka 88 za kg. fob. Zante računajući i sud.
- c) *Calamata*: Očekuje se srednju žetvu.
- d) *Smirna*: Povodom nedostatka kretskog i španjolskog ulja cijene su doprle i do franaka 90 za 100 kg. ali početkom ljeta padoše i na franaka 75 fob. Smirna. Sadašnja se berba smatra osrednjom, jer je prošlogodišnja bila potpuna. Stari se proizvod rasprodao skoro sav.
- e) *Canea*: U godinama potpune berbe proizvede se do 100,000 q. ulja naime za polovicu više nego u Dalmaciji. Berba g. 1906.-07. bijaše veoma mršava radi čega bijahu kretska ulja od drugih djelomice

istisnuta sa njihovim običnih tržišta. Cvjetanje je odočnilo, ali uza sve to se očekuje osrednju berbu. Stara su spremišta djelomice dobro iscrpljena. Godine 1905. plaćalo se od fes 70 do fes 80 za 100 kg. fob. Canea.; slijedeće godine dostigoše cijenu i do fes 110 za 100 kg. Znatan niz evropejskih pothvatnika zanima se s veoma dobrim uspjehom sa proizvodnjom finih ulja.

f) *Krf*: je takogjer znamenito mjesto za produkciju ulja. Stara su spremišta većinom iscrpljena. Očekuje se dobru berbu i kvalitativno i kvantitativno.

g) *Aleppo*: S istog razloga dopriješe cijene do franaka 92 za 100 kg. fob. Aleksandreta, ali se jesenski ugovori uradiše na mnogo nižoj basi.

Očekuje se osrednju ili punu berbu, a računa se od prilike na q. 80,000.

h) *Caifa*: Slabi ovogodišnji rod razlogom je da se cijena povisila do franaka 100 za 100 kg. Očekuje se dobru berbu.

i) *Antivari*: Razlogom neprekidnog sagjenja maslina dospjeti će ova zemlja do prilične proizvodnje. Nadati se dobroj berbi. Stara skladišta su ispražnjena.

VI. Trst:

Fina grčka ulja plaćahu se do Kr. 106. transito, «grechia mangiabile da boti fino» 90 Kr. za 100 kg. transito. Fino i najfinije talijansko ulje iz bačava do Kr. 122. Tržište postojano za jestivna ulja obične vrsti za industriju ne tražena.

Po zadnjim sedmičnim vijestima tržište se je učvrstilo. Spremišta veoma ograničena.

VII. Montevideo:

Mora da je slabo poznato da su zadnjih decenija u Montevideu zasadili velikih maslinika, koje se neprestano uvećava. Do sada se je proizvod upotrebljavao za jedini direktni potrošak. Ipak se mora uzeti da mora nadoći konkurencija u finim vrstama ulja, u času kad stabla ponarastu. To je toliko interesantnije, što su južno američanske države

dobro mjesto za prodaju polufinih i finih vrsta, te se u ovom zaragjivanju mora gledati početak emancipacije od evropskog proizvoda.

Po rečenim vijestima označuje se berbu u sredozemlju više dobrom. Uza sve to, što su skladišta ulja dosta iscrpljena, cijene počese osjetljivo padati. Razložno se dakle pričinja — predpostavljajući da berba neće unaprijed pretrpiti sa suše i maslinove muhe — da se mora računati sa otežćanim cijenama.

Budući se, osobito u mjestima koja izvagjaju slabije vrsti, kao Španjolska i Levanat, berba računa veoma dobrom, to je tim više preporučivo, da se već ove godine zauzme oko proizvodjanja finog ulja.

Split, rujna 1907.

Ferdinand Artmann, m. p.
